

ШЫН

Совет Эвилелини Коммунист партиязыны Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттерини, ажилчы чоннар депутаттарыны область Советини органн.

1952 декабрь 7 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 237 (2667) ӨРТЭЭ 20 КОП.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын), КПСС Кызыл хооркомунуң үшкү пленуму (2 арын), Е. Коромылова.—Мал чөмөрин чөмөргилерге херелээри (2 арын), К. Караоол.—Суму Советиниң

ажылын экижидер (3 арын), П. Горелов.—Сталинчы шанналын лауреады (3 арын), Улус демократиязыны чурттарында (4 арын), Тайбын болгаш Германиянын

чангыс-аай чоруу дээш! (4 арын), АКШ-тын компартиязыны национал комитетиниң медегели (4 арын), Вьетнамдын Улустун армиязынын тилелгези (4 арын).

Тайбыңга ынакшылдыг совет улустуң үнү

Тайбың талалакчыларының дөрткү Бүгү-эвилел конференциязынга хөй миллион совет улустуң төлээ лекчилери тайбың дээш, улустар аразында найрал дээш совет улустуң шиптирлини, тайбыңче оон чайгылыш чок күзөл чүткүлдүүн илереткенер.

Совет кижилер каяа-даа—Сонгучүккө-даа азы Закавказье-даа, Карпат дагларның эдэнге-даа азы Оожум океанның эриктинге-даа ажалдап тура, олар боттарынын бүгү сеткилсагызын Москваже угландырып турарлар. Москваже, тайбынның улуг хоорайыңче бүгү чурттарынын болгаш диптериниң чүс-чүс миллион кижилери ынакшыл-биле болгаш эң улуг идегел-биле көрүп турарлар. «Москваның ачы-хавыназы болза, быжыг тайбын болгаш улустар аразында найрал дээш демиселдин бадатканың болуп турары болур. Дайын болза, империалистерге эңне ордугалыг чүүл болур. Империализмниң төлээлекчилериниң чаа дайынны кыпсырын кандыг-даа арга-биле орадажып турары кайгамчыктыг эвес, Москваның ачы-хавыназы болза, чаа дайын кыпсыкчыларын могагышылга чокка илередиң турары болгаш тайбынның туугун долгандыр тайбынга ынакшылдыг бүгү улустарны катыштырып турары болур. Тайбынга ынакшылдыг улустар болза, тайбынга ынакшылдыг улуг куруенин найсылалы болгаш тайбынның күчүдү багананы болур Москваже идегел-биле көрүп турарлар»—деп эш Сталин айтып турар.

Бүгү депшигелги кижини төрөлгөтенниң изин сеткилсагызын болгаш хүндүткелин ап турар совет күрүенин тайбын политиказы болза, социализмниң нитилел тургузуунун болгаш бистин улустуң эрге-ажыктары үндөзүннөрдөн тургустуунуң улуг турар. Ол политика чаа, коммунист нитилелдин тургузуушкунуң революциязы болур. Октябрьиниң социализм Улуг революциязындан төртүнгөн. Совет улус Ленин—Сталинниң туугун ада-биле чораш, кижини кижини дарлаарын, расаларның болгаш националдарның дең эвес чоруун билбес-эңне чөптүг нитилел тургузуунуң тургустуушан, агрессиялыг дайыны кижини төрөлгөтенге удур аар кем-херек-бүгү делегенин бөдүүн кижилеринге улуг ядарал болур деп санал турар.

Совет улус бодунуң тургузукчу тайбын күш-ажылының кайгамчыктыг үрө түндөлдөрүн канчаар-даа аажок улуг патриоттуг чоргаарал биле көрүп турар. Ол күш-ажылдын улуг күжү социализмниң үлетпүрүн болгаш көдөз ажал-агынны чайгылыш чокка бурунгаарладып, суг күжү-биле ажалдаар канчаар-даа аажок улуг электри станцияларын болгаш каналдарын тургузуп, чуртун хөй-хөй райондарының бойдузун чаартып, нитиниң байдалдарынын, ажылы чоннарның материалдыг, культурлуг денеленин улам өзүшкүвүнүн чаа-чаа үндөзүн дөстөрүн ажалгалга кирип турар. СССР-ниң хөгжүлдөзүнн бешки беш чыл планының талазы-биле партиянын XIX съездиниң директивалары болза, бистин чуртувустун мурунга канчаар-даа аажок улуг перспективалары ажыдып турар. Бешки беш чыл планын күүседирин совет күрүениң күчүзүн улам быжылгап, бистин нитилелдин социализмден коммунизмче хөгжүлдөзүнн оруу-биле бурунгаар улуг базымы болур.

Коммунизм тилелгези дээш демиселе, тайбың болгаш сорук кижириниң тургузукчу күш-ажылында совет кижилерин—чаа амьдыралдык тургузукчуларын болгаш маадырларын кайгамчыктыг мөзүшкүрүм улам-на көксүзү-биле болгаш долдузу-биле илеретип турар. Күрүенин планнарын долдур бол-

гаш ажыр күүседир дээш социализмни чарыш улам-на делгеренгей-биле калбарып, массаларның чогаалдыкы инициативаны улам-на күштүү-биле илереп турар.

Тайбын талалакчыларының дөрткү Бүгү-эвилел конференциязынын индиринден сталинчы Уралдың төлээлекчизи, Серов заводтун улуг мастери Т. Н. Соколовтун чугаалааны болза:

—Бистер уралчылар, тайбын күш-ажылдың кижилери тайбынны камгалаарыңа хандамырывыстан сонуургалдыг бис. Ол улуг сорулга дээш демирин эилдирип, машиналарын бүдүрүп үндүрүп турар бис. Бистер каяа-даа демир эилдирер пекчаларның чанынга, прокат станоктарының чанынга, локомотивтериниң чанынга тайбынның херээ дээш ажалдап турар бис... Бистин эилдирген демиривис болза, Москвада чаа бедик бажыңнар, канчаар-даа аажок улуг чаа плотиналар, чаа электри станциялары, каналдары казып турар чаа экскаваторлар ол.

Бистин чуртувуста канчаар-даа аажок улуг тайбын тургузуушкуну болза, Совет Эвилелиниң тайбын политиказының өзүлүг характерин херечилеп турар. Совет Эвилели болза, дайынны болдурбас дээш, тайбын дээш могагышылга чок демисежип келген болгаш демисежип турар. Дайын сөөлүндеги чылдарның дургузуунда бүгү делегенин шыгыраашкыны болгаш эңне дүшкүрлүг үезинде чөрүлдээлиг айтырылганы тайбын арга-биле шиптирлээриниң саналдарын бистин чуртувус үндүрүп турар. Тайбынның болгаш айыыл чок чоруктуу, улустар аразынын кады ажалдажылазынын болгаш бүгү чурттарында ажал-херекчи харылаалары хөгжүдериниң политиказы болур. Сталинчы даштыкы политиканы совет улус, депшигелги бүгү кижини төрөлгөтен изин-биле чүүлдүгүзүңүп-деткип турар.

Совет Эвилелиниң тайбын даштыкы политиказы дайынның америк-англи империалисттиг кыпсыкчыларының дээрбечи, агрессии политиказына удур турар турар. Амгы үенин капитализмниң моон сонгаары перспективаларының ийлиндээжи болгаш идегел чогу улус-биле илергейлентинген тутум, империалисттиг лагериниң кол-кол курунелери улам-на агрессии апар чыдарлар. Кореяда кем-буруулуг дайынның, Барыын Германияда болгаш Японияда милитаризмниң катал төртүңүп турарынын, агрессии шериң эилдирлерин тургузуп турарынын кол харысалгазын харын АКШ-тын чаргырыкы бөлүктери хүлээр апар. Атлантиканың бөрүлери кандыг-даа хөй кештери-биле шыптынып, кандыг-даа хоозун болгаш ыят чок медегелдерини кылып турза, ол чорук бүгүдээге билдингир, чажыртанар аргажок чүүл болур.

Тайбынга ынакшылдыг улустар дайын кыпсыкчыларынын чимезинишкенин серемчиледиң хайгаарап, оларнын кем-буруулуг планнарын болгаш кара бодалдарын сойгалап илередиң турарлар. Бүгү чурттарынын тайбынга ынакшылдыг кижилери дайын күзөвейин турарлар олар тайбынны камгалаары болгаш быжылгалары дээш демиселе чүткүлдү-биле кыйгырып турарлар.

—Бис, совет херээженнер болгаш иелер, дайын күзөвейин турар бис! Фашисттиг араатаннарның өөскүткени, делегенин ийи дугаар дайыны бистин аравыстан дыка хөй иелерниң оолдарынын амызын-хоралдып, бистин каратарыныс чакын төп, човуланга таварыштырган. Мен беш оолдарнын иези мен. Мээң ийи огулун дайын үезинде фашисттиг араатаннардан бистин Төрээн чуртувусту камгалап тургаш, өлгүдөм. Мен херээжен база ие кижин болганымда, боттарынын ашактарын, оолдарын, болгаш акыларын оскунган бүгү-ле херээженнер болгаш иелер-биле кады, чаа дайынны кыпсырын ора-

дажып турар империалистерге килдээшкенин удурунанышкынын илередиң тур мен деп Москва облустык Наро-Фоминский районун Н. С. Хрушев аттыг колхозунун даргазы эш М. Белова конференцияга бодунуң саналыңа чугаалаан.

Социализмниң туугунуң ада-биле чогаалдыкы тургузукчу күш-ажылдың бүгү төөгүзү-биле бадатканынган тайбынга ынакшылдыгынын дугайын совет улус тайбын талалакчыларынын дөрткү Бүгү-эвилел конференциязынче чоруткан бодунуң айбычыларынын нүрү-биле база катал медегелеп турар. Ол тайбынга ынакшылдыг чорук бүгү бөдүүн кижилерниң совет чуртка ынакшылдык күштөлдүргөн, ыңчалза-даа дайынның чөңгөччилери ол тайбынга ынакшылдыг чорукту бистин корук чоруувус кылдыр көрбөзүннер. СССР-ни хеп-хенертен чылча шаап болуу, бистин хосталгавыс болгаш хамаарышпас чоруувусче, ааскежитиг болгаш өөрүшкүлүг амьдыдалыгысче халдап дитигипкен кандыг-даа агрессорго өлүмнүг согушкуну бээр аргазы чок болу бээр деп санаар өңчүктү совет улустун тайбынга ынакшылдыг чоруу кымга-даа бөрбөйин турар.

Бистин социализмниң улуг Төрээн чуртувустан депшигелги бүгү кижини төрөлгөтен тайбынның болгаш бажыңнын айыыл чок чоруунуң идегелдиң чөленгенин көрүп турар. Кыдат Улус Республиканын, улус демократиязынын чурттарынын ажылы чоннары амьдыралды, депшигелени болгаш культураны үнелээр бүгү-ле кижилер совет улус-биле чангыс демин, тайбын дээш демисежип, тайбынны камгалап турарлар. Чаа дайынның айылынын мурунда тайбын камгалалынын бүгү улустун демократтыг шипчээшкени өзүп болгаш быжыгып турар. «Бир эвес улустар тайбынны камгалаарынын херээ боттарынын холдарына алыр болгаш ону туюлунга чедир камгалаар болза, тайбын камгалатынган болгаш быжылгатынган турар» деп сталинчы мерген сөстөр улустун калбак массаларынын меделеринче ханы синиккен.

Амгы үеде, улустарнын тайбын камгалалынын Конгрессиниң бүдүзүндө дайын айылы-биле демиселдин нити фронтунда чаа миллион миллион кижилер катыгып турар. Ол Конгрессе Совет Эвилелиниң улустарынын төлээлекчилери тайбынның херээ камгалаар деп боттарынын шиптирлини болгаш тайбынны чүрөктин хандызындан күзөп, дайын айылы чок кылырыңче чүткүп турар кижилер-биле кады ажалдажырынга беленин база катал илередиң турарлар.

Тайбын талалакчыларынын дөрткү Бүгү-эвилел конференциязы болза, совет нитилелдин мораль-политикалыг чангыс эвиниң, бистин улустувустун коммунисттиг партияны болгаш ажилчы чоннарнын улуг баштыкчызы болгаш башкызы эш Сталинны долгандыр катышканынын тодаргай көргүзүү болур. Дайын кыпсыкчыларына удур, тайбын дээш демиселе совет кижилерин күженишкенин улам катыштырарына конференциянын ажылы дуздаар.

Бодунуң күжүн бодунуң орууну шыннын медегер билбешан, совет улус тайбын тургузукчу күш-ажылын чайгылыш чок идегел болгаш бодунуң келир үезинге бүзүрел-биле үргүлчөп, бүгү делегейге тайбынны бузулбас чөлөнгичи—социалисттиг Төрээн чуртуун күчүзүн быжылгаларына бүгү күштөрин берип турар. Партиянын XIX съездиниң төөгүдүг шиптирлеринге коммунисттиг нитилелди тургузырынын дугайында эш Сталинниң гениилг өөрединге сорук кирген бистин улустувус күзөө сорулга—коммунизмче быжык-биле болгаш бүзүрелди-биле чоруп овар.

(Декабрь 4-те үнү «Правданы» мурунку чүүлү).

(СЭТА).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Партиянын XIX съездиниң шиптирлерин пропагандалап турар

СТАВРОПОЛЬ. Партиянын XIX съездиниң шиптирлерин пропагандалаары болгаш эш И. В. Сталинниң «ССРЭ-де социализмниң экономнуг проблемалары» деп гениалдыг чогаалын өөренери суурларда, станцияларда, крайларда калбаган.

Хову бригадаларында, малчынарнын, механизаторларнын болгаш бүдүрүлгелерин ажилчыларнын ортузунда съездиниң төөгүдүг документиленниң дугайында беседалары 38 муң агитаторлар эрттирп турар. Съездиниң шиптирлерин болгаш эш И. В. Сталинниң чогаалын тайылбырлаар талазы-биле ажалда көдөз интеллигентилер илдепкейлиг киржин турар. Петров районда 430 башкылар, агрономнар, эмчилер, инженер-механизаторлар агитатор-

лар болуп ажалдап турар. Колхозтарнын болгаш совхозтарнын ажал ишчилериниң ортузунга олар 3 муң ажал беседалары эрттиргенер. Ол улуг ажал болза, Суворов, Невномысский, Горячеводский болгаш еске-даа районнарны партиа организацияларынын кичээнгенин төвүнде туруп турар. Крайнын бүгү агитаторлары ажилчы чоннарнын ортузунга чартык миллион ажал беседалары эрттирген.

Съездиниң шиптирлерин өөренишан, Ставрополь крайның ажал чоннары бүдүрүлгенин чаа-чаа курлавырларын тып, бешки беш чылдын онаалдазын хуусаа бетинде күүседирин хүлээнип турар.

Петров районун Молотов аттыг колхозунун бири хову бригадалынын колхозчулары келир чылын 500

гектар бүгү шөлдүн гектар бүзүрү-дене 27 центер тарааны өстүрер деп шиптирлээн.

Партиянын XIX съездиниң шиптирлеринге болгаш И. В. Сталинниң төөгүдүг чогаалына, социализмден коммунизмче чорутушлчириниң оруктарынын дугайында оон өөрединге сорук кирирткен. Либкнехт, Чаа-Александровский, Суворов, Горячеводский болгаш еске-даа районнарны колхоз болгаш совхоз шөлдөрүн ажал ишчилери ам чоокку ийи-үш чылдарда тарылган бүгү шөлдөргө күзүн тарыыр кызылгастың дүжүдүн 26 центерден өзөш эвес, кукурузанын —27 центер, тарымал тоорукун—20 центер чедирер хемчеглерин чогадып кылып турар.

(СЭТА).

Часкы суггарылга системаның белеткели

ДОНДА РСТОВ. Волга-Доннуң В. И. Ленин аттыг судано чоруу каналына үндөзүленип туттунган Азов болгаш Нижне-Доннуң суггарылга системаны ажылгалга кирериниң бири сезону доозулган. Тарылганың часкы болгаш чайгы суггарылганын ангыда, Доннуң тараажылары бо күзүн бир-ле дугаар күзүн чагар культураларнын тарылганын муруну чарында синилгезин, ол ышка чазын тарыыр культураларнын шөлүңө шык улгатырылганын ажылгааннар.

Колхозчулар шөлдөргө часкы суггарылганын белеткенип эгелээн. Ажал-агынның болгаш үчүстөк каналларын пок үштөрдөн аштап-арыдап, еске-даа ажалдарын чорудуп турар.

Ажалдап турар каналдарны часка белеткелди-биле кады Дагаевск биле Садковскиниң чаа суггарылга системанын темпизи улам күштөлдүп турар. Келир чылын ол суггарылга системаны Донга база чүс муң гектар кандаачал черлерин суггарар арганы бээр.

Ийи элчегиниң участогунда 11 миллион ажал кубометр черин каскан. Агаарың байдалы багай турза-даа чер ажалдарынын темпизи эрткен чылдын бо айынга бодаарга ийи ажал катал ескен.

Багаевск болгаш Садковск системанын каналдарын каспышан, туудугулар 1953 чылда калбарар үшкү элчегини суггарылга четкизиниң туудуунга белеткенип турарлар.

(СЭТА).

Фабрикада суг-биле эмнээр эмнелге чери

САМАРКАНД. Хоорайнын бүдүрүлгелеринде эмнелге-профилактикти албан черлериниң четкизи үзүктөл чок калбарып турар. Ажалчы чоннарнын калдыкшынын дугайында сагыш салышан, заводтарнын, фабрикаларнын администрациязы болгаш профсоюзлар организациялары ажилчыларнын болгаш албан-хаакчытарнын медицина хандырылганына дыка хөй херенгин чарыгдан турар.

«Худжум» деп торгу аргыч фабрикада суг-биле эмнээр улуг эмнелге чериниң туудушкуну доозулган. Ол эмнелге чери эки дерингени болгаш бир хүндө 80—100 кижини эмнээр кылдыр таарыштырган. Эмчилерин сумелээнин өзүрээр ажалчы чоннар борта хвойлуг болгаш кислоттуг банналарга, база эмнелге душтарынга кирер.

(СЭТА).

Кадарчының чедишкени

Кызыл районунун Баян-Колда «Х улуг хурал» колхозтун хойжузу 69 харлыг эш Унжек 1949 чылдан бээр колхозтун хоюн кадарып турар. Ол баштайгы чылда 150 хойдан 153 хураганы, 1952 чылда 200 хойдан 207 хураганы менди камгалап алган.

Хой малдын азырал, ажалгазын таарыштырар, ылангыя кышкы үеде оларларын шын ажалгаар, чаш малды доруктурар талазы-биле эш Унжек ашактын дуржулгазы улуг. Ам бо кыштан хой малды менди ажалгаар дээш ол эрес чүткүлдүг ажалдап турар.

Колхозчу суурнуң культуразы өзүп турар

МОЗЫРЬ. Колхозчу тургузуг Велетин суурун өвүр-хевирин танытынмас кылдыр эскерткен. Улуг Октябрьиниң мурунга чедир алаа чангыс-даа бижик-билгилг кижини чок турган болгаш карангы бүдүлүк, аар-берге ажал база аары-аржык тараачыларны хилинчектеп турган. Ам Велетин сууру Хайникий районун мурунакы—миллион колхозу «Большевиктин» төвү. Сөөлгү чылдарын дургузунда суурда клуб, школа, библиотека, электри станциязы, радио белдери, кино театр, онон чуртталга бажыңнары туттунган. Суур чүс гектар хире шөлдүг сад-биле шыптыган. Паркты күзүн тургускан.

Чүс-чүс колхозчулар болгаш оларнын уруглары школаларда, техникумнарда, институттарда өөренип, боттарынын билгилерин агротехникалыг курстарда бедидип турар. Суурже хүннүң-не ийи чүс ажал экземпляр солуннар болгаш сеткүүлдер кээп турар. Кино үргүлчү үнүп, лекция болгаш илелкелдер чоруп турар.

Эрткен үенин аар-берге амьдыралдык польша тараажыларынын дугайын боттарынын аттары-биле сагындап турар Глуховичи, Мохова, Корова болгаш еске-даа суурлар эскерилгенер. Чүгө дайын сөөлүндеги чылдарда областын суурларынга 50 муң хире чаагайжыдыр туттунган бажыңнар, чүс-чүс клубтар, библиотекарлар, эмнелге черлери туттунган. Полесьеде ам 800 хире школалар, үш техникумнар, педагогика институту ажалдап турар. 200 колхозчу библиотекарлар, тараажыларын электржиткен болгаш радио-жуктан муң-муң бажыңнары туттунган.

(СЭТА).

Улуг туудугже

СВЕРДЛОВСК. Уралдың машина туудушкунунуң заводунуң коллектив Каховка ГЭС-тин туудугуларынче хөй саньыг даш чуураар машиналарны чорударын дооскан. Ол машиналарны чудуруп чорударына 10 демир орук платформалары херелетинген.

Сталинчы үенин эң улуг туудугуларын туудугуларын хундлуг чагыларын уралчылар алдарлыгы-биле күүседип турар. Уралдың машина туудушкунунуң заводу ноябрьда Каховкаже ийи экскаваторларны чудуруп чоруткан. Боду кылаштар күчүрүп экскаваторну чудуруп чорударын доозуп турар. Ол бүгү машиналарны хуусаазындан мурун белеткеп кылган.

(СЭТА).

Муң-муң чаа хөөлбектер болгаш суг моондактары

ОРЕЛ. Областын МТС-теринде болгаш ыяш камгалалынын станцияларында хөй техника-биле чөпсеглерин болгаш мергежилдиг кадрлар-биле хандырткан 100 хире машина-мелиорация отрядтарын тургускан. Ол отрядтарын дузаламчызы-биле областын колхозтары бо чылын 100 чаа хөөлбектерин болгаш суг моондактарын тургускан, чыл төңчүзүңге чедир ол сан ийи ыстап өзөр.

Уш чыл мурунда механизм-биле чер ажалдарынын өзөш кезинин күүседип турган, ыңчаарга ам бо чылын ол ажалдар долдузу-биле механизастатынган.

1948—1952 чылдарын дургузунда областын колхозтарында муң ажал хөөлбектерин болгаш суг моондактарын туудуп тургускан.

(СЭТА).

Н. А. Римский-Корсаковтун тураскаалынын ажытынганы

ЛЕНИНГРАД. Ноябрь 30-де муңун Ленинградчылар шыларангай орус композитор Н. А. Римский-Корсаковтун тураскаалынын байырыг ажыдышыкына киржири-биле Театр шөлдүңе чыылганнар.

Митингени ажилчы чоннар депутаттарынын Ленинград хоорай Советиниң күүскечи комитетиниң даргазы П. Ф. Ладанов ажиткан. Марштингиге Ленинградтын Н. А. Рим-

ский-Корсаков аттыг консерваториязынын артизи Ю. Брюшков, композитор В. Б. Соловьев-Седой, станокчу В. В. Пипирин болгаш ескелер-даа чүве чугаалааннар. Совет композиторлар Эвилелиниң секретариатынын мурунундан Сталинчы шаннаалдын лауреады Ю. А. Шапорин чүве чугаалаан.

Сталинчы шаннаалдын лауреаттары—скульптурчулар В. Я. Боголю-

бов биле В. И. Ингал олар композиторну оларур кылдыр кылганнар. Тураскаалдын гранит дөжөөнде «Николай Андреевич Римский-Корсаковка 1844—1908» деп бижип каан.

Тураскаалды Ленинград консерваториязынын бажыңнын кожазы, Римский-Корсаковтун адын эдилээн сесерлик садта тургускан.

(СЭТА).

Область Советиниң VIII сессиязынын ажытынарынын дугайында

Область Советиниң VIII сессиязынын бо чылдын декабрь 8-те

Сталин аттыг культуру Бажыңына 14 шакта ажытынары область Со-

ветиниң депутаттарына облкүүссом дындадып тур.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

КПСС Кызыл хооркомунун үшкү пленуму

КПСС Кызыл хооркомунун чоокта чаа болуп эркен үшкү пленумунга бүдүрүлгөдө коммунисттернин авангардчы ролун бедидер дугайында хоорком секретары эш Г. Н. Степанов илеткел кылган.

Бешки беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларын Кызыл хоорайнын ажылчы чоннары коммунизмге бурунгаар улам ынай баарынын дайынча программазы кылдыр хүлээп алганнар. Улетпур бүдүрүлгелеринин, транспорт болгаш тудуг черлеринин партия организациялары партиянын XIX съездинин материалдарын ханы өөрөнгөн чорук болза, партийжи-организастыг болгаш партийжи политиктиг ажылдарын деннелин элээн бедиткен.

Партия организациялары бүдүрүлгелеринин ажыл-агый амыдыралына улам-на ханы кирип, күрүнө планнарын күүседирине массаларны мобилизастап, аядаан шүгүмчүлөдү болгаш бот-шүгүмчүлөдү калбартып, күш-ажылды коммунисттерге өзү-биле көөрүнгө ажылчы чонну кижиздирип турар—деп илеткелчи чугаалаан.

Коммунисттерин идепкейли болгаш инициативасы өскөн, улетпур-нун, транспорттун болгаш тудугунун ажылчы экижидер дээш демиселче коммунисттерин ролу дыка бедээн. Улетпур бүдүрүлгелеринин партия организацияларында турар 218 коммунисттерин иштинден 137 кижизди шүгүмчүлөдү турарлар. Олардын хөй кезин партиянын шиттирлерин бүдүрүлгелерге күүседир дээш күш-ажылга мурнакчылар болуп, авангардчы ролду ээлеп, бодунун ажыл-хөргөзүн техникасын шигээдип ап, социалисттиг өнчүнү камгалап, быжылап турар болгаш социалисттиг чарыштын баштыкчылары болу бергеннер.

Коммунист Хүреклеп алгы заводунун ажылчыларынын ортузунда мурнакчы дуржулганы непередиринин талазы-биле стахановчу шкочанын удуртукчузу болуп, ай бүрдө ажыл нормазын 170—200 хуу күүседип келген. Сапог даараар мастерскаянын парторганизациянын коммунисттеринден быжыкчы эш Сафронова, илдик дааракчы эш Рошин бүдүрүлгө онаалгаларын үргүлчү 140—170 хуу күүседип турарлар. Коммунист чолаачы эш Эюзин (тараа белеткелдинин авто базасында) «ЗИС—150» машина-биле капитал септелге чокка 200 мун километрин эрттер деп хүлээлгенин алган. Оон ол эгелекчи саналын областын он-он чолаачылары деткээнер.

Тудуг трестинин коммунисттери эштер Омьбу-оол, Таязы-Белек, Пичугина, Оюя Калзан, Цуканов болгаш өскелер-даа боттарында онааган ажыл нормаларын доктаамал ажыр күүседип келгеннер.

Алгы заводунун, сапог даараар мастерскаянын болгаш «Тыва аддын» трестинин парторганизацияларынын коммунисттери бүдүрүлгөдө авангардчы ролду ээлеп, социалисттиг чарыштын инициаторлары болуп, боттарынын идея-политиктиг

деннелин бедидип, политик-массалыг ажылдарга идепкейлиг кирип келген ужурунда, ол бүдүрүлгелер нитизи-биле чедишкенин берген.

Бир эвес партиянын хооркому болгаш эге организациялары улетпур-нун болгаш транспорттун мурнакчы кижилеринин дуржулганын ханызы-биле өөрөнип, оу калбаа-биле непередип, бүдүрүлгөдө коммунисттерин мурнакчы ролун бедидер дугайында эки сагыш салып, ажылдын бүгү улаштыгына социалисттиг чарышты калбартып турган болза, хоорай бүдүрүлгелеринин ажылынын түнели оон-даа артык болуп турган ийик деп илеткелчи демдегелен. Ылангыя ыяш заводу (директору эш Литвиненко, партия организациясынын секретары эш Попов, он айларын планын чүглө 79 хуу күүсеткен. Тууйбу заводу, аш-чөм комбинаты, тудуг трестини, АТК, электри станциясы бүдүрүлгө планнарын чедир күүсетпей турарлар. Ол бүдүрүлгелерде күрүнени сагыла-чурумун үрээр, куду шынарлыг продукция үндүрер, чиг-этти, материалдарын, электроэнергиясын ажыр чарыгдар чүүдлер бар.

Оон ынай эш Степанов бүдүрүлгөдө коммунисттерин мурнакчы ролун бедидер талазы-биле партия организацияларынын сорулгаларын тодаргай чугаалаан. Партийжи шиттирлерин күүседир, коммунисттерин идепкейли көдүрери, партиянын болгаш күрүненин мурнунга бедик харысалгалыг болуп эсуга коммунисттерин, бүгү кадрларын доктаамал кижизидери чугула, партиянын болгаш чазактын шиттирлерин харыысалга чокка, эренгей өзү-биле көөр чорукту үндөинден узуткаар, Уставка айтык хүлээлгелерин күүседир дээш коммунисттерге негелдени күштелдирер.

Сталинчы бешки беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш социалисттиг чарышты калбартып, мурнакчыларын болгаш чарыкчыларын ажылынын эки чижектерин болгаш эгелекчи саналдарын деткир, жокудап каап турарларын мурнакчыларын деннелинге чедир көдүрер дээш ажылчы массаларын ортузунга үлөргөргүлүг дуржулгаларын бүгү хөмчөгөр-биле непередир.

Партия хуралдарынын организастыг болгаш идея-политиктиг деннелин бедидер. Партия хуралдары коммунисттерин кижизидеринин өзү-луг школазы болган турарын чедип алыр, аядаан шүгүмчүлөдү болгаш бот-шүгүмчүлөдү хөгжүдери бүгү хөмчөгөр-биле деткир. Чет-пестерин эптеш чок көөрүнгө коммунисттерин кижизидер.

Администрациянын ажыл-агый чорудулгазын контролдаар эргезин партия организациялары долу ажылаан турар ужурулуг. Коммунист буну бодунун бүдүрүлгө мергежилин үзүктөл чок бедиткен турары чугула. Күш-ажылды коммунисттер өзү-биле көөрүнгө, социалисттиг өнчүнү камгалаарына ажылчын болгаш албан-хаакчыт бурзун партия организациясы мога чокка кижизидер херек.

Партия кежигүннеринин болгаш партия кежигүңүгө кандидаттарын идеялыг деннелин бедидери дээш партия организациялары үргүлчүнү ажылын чорудар, оларны марксист-ленинчи теорияга өөредир.

Эш Степановтун илеткелинин талазы-биле санал шүгүмчүлөдөр болгалаан. Алгы заводунун директору эш Скороходов сөс алгаш, партиянын XIX съездинин шиттирлерин күүседир дээш заводтун ажылчынары улуг көдүрүлүшкүн-биле ажылдап турарын чугаалаан. Областын чурт улетпурнун килдизи (оон эргелекчизи эш Екимов) бүдүрүлгелерини иштики ажыл амыдыралына ханылап кирбей, оларнын ажылын чүглө сан медээлер барымдаалап, эренгей байдал-биле удуртуп олурарын, оон ужурунда чурт улетпурнун дыка хөй бүдүрүлгелери багай ажылдап, бүдүрүлгө планнарын күүсетпей турарын эш Скороходов шүгүмчүлөдөн.

Облпотребсоюзтун партия организациясынын секретары эш Сидоркин сапог даараар мастерскаянын болгаш аш-чөм комбинатынын ажылынын тодаргай анализтеп чугаалаан. Сапог даараар мастерская, оон директору эш Маадыр-оол белеткелден идиктерин өртөөн шын эвес доктааткаш, оортан хөй орулга ап турар деп шүгүмчүлөдөн.

КПСС хооркомунун улетпур килдизинин эргелекчизи эш Лутанин болза, ыяш заводу, тууйбу заводу болгаш АТК бүдүрүлгө планнарын күүсетпей турарын, ында күш-ажылдын бүдүрүлүшкүнү ам-даа куду деннелин, продукцияны үрей кылар чоруктун фактызы барын илеткел чугаалаан.

Чамдык бүдүрүлгелер социалисттиг чарышты эренгей өзү-биле удуртуп турар. Ылангыя АТК-нын удуртукчулары кассирлерин, санакчыларын база ажыл нормаларын күүсетпейн турар кижилерин стахановчулар деп санал турган чүүдлер бар.

—Кызылдын электри станциясынын партия организациясы коммунисттерин политөөредилгезин дыка багай организастаан. Ында күш-ажылдын сагыла-чуруму дыка кош-как тургустунган. Партия организациясынын секретары эш Жакин «ВКП(б) төөгүзүнү долчу курунун» бир эгезин ийи чыл иштинде, партия кежигүнү Исаков долчу курстун I—II эгелерин беш чыл иштинде өөрөнип турарлар — деп коммунист Михайлов шүгүмчүлөдөн. Электри станциясынын директору эш Неверов кайда-даа өөрөмөй турар. Оон ынай облпартшкочанын башкы эш Шилохвостов, политиктиг болгаш эртем билгилер непередиринин Бүгү-эвилел нитилелинин Тыва салбырынын харысалгалыг секретары эш Ломаев, ыяш заводу-нун директору эш Литвиненко, Тыва тудуг трестинин эргелекчизи эш Чаадаев, областын чурт улетпур килдизинин эргелекчизи эш Екимов олар пленумга санал бергеннер.

Пленум болза, чугаалашкан айтыргынын талазы-биле делгеренгей шиттирени үндүргөн.

Нолхозчу коммунисттерин хуралы

Чоокта чаа Кызылдын көдээ районда «Победа» нолхозтун партия организациясынын коммунисттеринин инициатива хуралы болган. Совет Эялелинин Коммунист партиясынын XIX съездинин ажылынын түнелин дугайында илеткелчи анаа КПСС Тыва обкомунун секретары эш С. Соам кылган.

Коммунисттер болза, партиянын бүгү организацияларынын мурнунга съездинин салган сорулгаларын дугайында илеткелчи онза кичээ-гөблин-биле дыңнааннар. Маана хол-баштыр нолхозтун партия организациясынын амыдыралында четпестер-

ин илеткелчи демдегелештириван, бүгү коммунисттерин мурнунга практиктик сорулгаларын айтыган.

Илеткелдин соонда хөй коммунисттер боттарынын саналдарын берген. Олар болза, нолхозтун партия организациясынын (секретары эш Седен-оол), нолхозтун баштаар черинин (даргазы эш Базыр-оол), көдээ Советтин (даргазы эш Лагба) ажылдарында четпестерин чиди-биле шүгүмчүлөдөннер. Коммунисттерин берген саналдары партиянын XIX съездинин шиттирлерин амыдыралга боттандырар дээш партийжи

Ном тарадылганын күштелдирер

Өвүр районун Саглы сумузунда «Кызыл туз» көдээ ажыл-агый артелинде партия, комсомол эге организацияларынын удуртукчулары эштер Бузур-оол, Семисоол олар ном тарадылганын шуут-ла чедир үнелөө-гөблин турарлар. Партия, комсомол эге организацияларынын чаныла турмусуна политшкочанын программазында дашкаар номчукуларын организастап турар болгаш номчукулар конференциясын кылбай турар.

ортузунга пропаганда ажылын кал-бартыр болгаш ном тарадылганын экижидер дугайында айтыргаларын комсомол хуралына болгаш харындаа бюрга безин мынчага чедир чангыс-даа каттап чугаалашпаан.

Октябрь 15-тен ноябрьн 15-ке чедир бүгү областа ном тарадылганын үшкү айынын үезинде партия, комсомол организациялары ол чугула хөмчөгөрлери массанын ортузунга чорутпаан болгаш ном тарадылганын дугайында пропаганда ажылын сумуда калбартпаан.

Колхозта организастап тургускан номчулга бажыны ажылдар тав-

массанын идепкейинин улуг өзүлөдө херечилеп турар.

Колхозчулар ортузунга политиктиг кижизидилге ажылын партия организациясы дыка четпес удуртуп келгени хурал демдегелен.

Илерээн четпестерин чайладыр талазы-биле коммунисттерин саналдарына үндөилгезин тодаргай шиттирени эге организациясынын нити хуралы хүлээп алган. Партия организациясы коммунисттерин ол хуралга берген саналдарын амыдыралга боттандырар эгелен.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Бичангаш номну массаларже тардып непередиринче утланган ажылдарын чорудуп тургаш, суму-нун ажылчы чонунун ном чолаалга ыкшылын көдүрүп, оларга хөй-хөй ном делтерин тардып чедирерин хандырар херек.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Таджик ССР. Республиканын колхозтарында культура-чырыдышкынын четкизи калбарып турар. Чурукта: Сталинабад районун хөвөз ажылдыг Ленин аттыг колхозунда чаа ажытылган библиотеканын номчулга залында. Чуруу Б. Зайцевтин. СЭТАнын прессклишези.

МӨНГҮН-ТАЙГА РАЙОНДА

Човуң улуг күзел-соруу

Мөңгүн-Тайга районун Мөген-Бүрен сумузунун ажылчы араттары колхоз организастаарынын белеткелдин кылып турар. Колхоз организастаарынын эгелекчилери эштер Дөмүр, Докур оларнын башталгазы-биле сумунун араттары бо чылын суму төвүнге тудуг материалы 2000 ажыг чудукту белеткел алган, 100 инекке, 20 ажыл атыдынга эки шынарлыг 2 кажаны тудуп алган. 1953 чылдын тарылгазынга үрезин белеткелдин чорудуп турар.

Колхозка киреринин билдиринишкенин арат чон үргүлчү бижип турар болгаш коллективтиг ажыл-агыйга катыжарынын күзел-соруу хүн-бүрү илереп турар.

И. УСПУҢ-ДОРЖУ.

Ышкы одарже

Мөңгүн-Тайга районун девискеринде бо чылын баштайгы хар 25—30 сантиметр душкен. Дежиже харнын улгалдып турарын барымдаалаш, Мөген-Бүрен суму Совети сумунун чонунун малын ынай бээр сайгарып көжүрер, туруш байдалын экижидер талазы-биле элээн хөмчөгөрлери ап чорудуп турар.

И. БОРБАК-ООЛ.

Херээнженер чөвүлелинин ажылы

Чоокта чаа Өвүрчун партия райкомунун бюрозу «Торгалыг» колхозта херээнженер чөвүлелинин ажылынын дугайында ында херээнженер организациясы эш Норжунмаанын илеткелдин алган.

Бюро болза, колхозтун херээнженер чөвүлелинин ажылынын чедишкенин демдегелен. Херээнженерден колхоз бүдүрүлгезинге 153 кижизди киргизип турар. Оларнын ортузунга агитас-массалыг ажылдар элээн чорутуун келген. Санитария пропагандазы экижип турар. Шалпычы колхозчу херээнженерин хүрээлени өзүп турар. Ылангыя эштер Кызыл-уруг, Борма, Ыйгал олар колхозтун билдингир мурнакчылары болу бергеннер. Херээнженер чөвүлелинин болгаш херээнженерин нити хуралдарын доктаамал чыныдырып турар.

Оон-биле кады херээнженер чөвүлелинин ажылында улуг четпестер барын бюро демдегелен. Херээнженер ортузунга политиктиг кижизидилге ажылы дыка чавыс деннелге чоруп келген. Херээнженерден 35 кижизди трудоденьнин минимумун күүсетпей турар.

Колхозтун партия организациясы (секретары эш Балдыраа) херээнженер чөвүлелинин ажылынга партийжи удуртулганы экижиттөөн. Партиянын кескү агитациянын күштелдирбөөн. Колхозтун баштаар чери уруглар яслинин ам-даа организастаан. Колхозта бижиң өөредилгезинин белгүмнеринин ажылы экижизилгезин.

Четпестерин илеретпешаан, чорундар ажылдарын бюро тодаргай айтыган

Т. ТОРЖУ.

„Орус кижилер“ ТЕАТР

Бистин областын национал театры Собконун «Амыдырал каттап эгелеп турар», Мухтаровтун «Өг-бүленин алдары» деп солун шилерин үндүргенин соон дарый Сталинчы шаналдын лауреады К. Симоновтун «Орус кижилер» деп шизин бодунун сценназынга үндүргөш, көрүкчүлери сонугаткан. Ол чаа шизин көрүкчүлөр чыгып ужуражылга-биле хүлээп алганнар.

К. Симоновтун «Орус кижилер» деп шизинин маадырлары болза, анаа-ла бөдүүн, каая-даа аталдары улгатпаан бөдүүн совет кижилер болуп турар. Ындыг болза-даа, оларнын Төрээн чуртунга ынакшылы чүүден-даа артык. Оларнын Төрээн чуртунга ынакшылы меделери эң быжыг характерни илередип, кандыг-даа бергелерге торулбазы оларнын ыдыктыг херекче хайныктырып турар.

Болуушкун болза, немец эжелекчилерин эжелелинге дүр үеде таварышкан совет хоорайда болуп турар. Шап ол бүгү талалардан бүүзэлтирген хоорайда бир шериг кезээ немец эжелекчилер-биле туруштуу-биле тулчуп турар. Ол шериг кезээн мурунда чолаачы чораян, ам Совет Армиянын офицери Сафронов командылап турар.

Шизинин маадыры Сафронов болгаш оон эштеринин маадырлыг чорую болза, кажан Совет Армиянын командылап турар оларга чүүден-даа кортпас маадырлыг чорук-биле чедип ап болур даалганы бергенин күүседип турарында эң көскүзү-биле илерээр. Хүрээлтирген дайынчылар дайынын буурап дүжениге быжык-биле бүүзүрүп болгаш эң берге минуталарда өлүмүн мурнунга хензиг-даа чалданмааннар, туружун каггаш, дүжүп бериптер деп бодал оларга турбаан.

Шап ол берге үеде өөрүнчүг дыңнадыг чедип келир. Ол—Совет Армиянын хоорайга чоокшудал келгени. Ындыг болза-даа, командылап чери Сафроновка эң улуг даалганы берген. Отряд бир көвүрүгү ээлээш, ону бистин шериглеривистин бурун-гаарлашканынга ажыктыг кылдыр быжылап тудары болуп турган. Сафронов кандыг-даа чайгылышкын чокка бодунун кижилерин тулчушкунче кирип турар. Тулчушкунга кирип турар кижилер оларнын чамдыктары оортан үнмей барып болур дээрзин билди хирезинде-ле патриотчу хүлээлге хуунун херээнге чагыртпазын билгеннер. Херектин шизини тилээр. Совет Армия дайынын чылача шапкаш, хоорайны хостаан.

Сафроновтун ролунда артист В. Маскатулин ойнап турар. Актёр ойнаашкынын эки күүсеткен. Ол бодунун ролонга маадырны онза характерлиг болгаш хөгүлүг дайынчы кылдыр көрүзүп шыдаан. Сафронов шиттирлел командир. Ол бодунун ынаа Валя деп уругуну безин кончуг берге онаалда болур развед-

кага чорудуптар. Ындыг болза-даа актер баштайгы бодуушкуннар үезинде арай-ла четпес ойнаан. Артист ролонун сөөлгү кезектерин шын ойнап күүсеткен-биле көрүкчүнү күзелдин хандырган.

Сафронов биле Валаның Төрээн чуртунун дугайында чугаалажышкынын көргүскени эң таарымчалыг болган. Оортан оларнын ала-чуртунга кызыгаар чок ынаа көстүр.

Сафроновтун кезээнге кырган орус офицер Васин Төрээн чуртунун мурнунга бодунун ыдыктыг хүлээлгезин күүседип, сөөлгү күштерин Төрээн чуртунун дайынчылары-биле демиселге бээр дээш чедип келир. Ол ролду РСФСР-нин алдарлыг артизи, театрын кол режиссеру артист Зеленецкий эң таарымчалыг ойнап күүсеткен. Васин Төрээн чуртунга эң-не ханы ынакшыл-биле берлинге, быжыг туруштуг дайынчы. Ол бодунун ролонга өскерликчи Козловскийн илереткенин эң эки көргүскөн.

Артист Стаховский өскерликчи Козловскийнин куду моральдыг чоруну шын көргүскөн.

Валя—чолаачы бөдүүн кыс. Ол айымалдыг разведкаларга каш-даа каттап чораян. Ол уруг немец эжелекчилерге туттуруп алгаш безин бодунун эң-не маадырлыг, эң-не туруштуун көргүскөн. Артист Мозгунова ол ролду көрүкчүгө чок, билдингир кылдыр ойнаан. Ылангыя Валаны немец эжелекчилер байысаап турганын көргүскенин дыка эки күүсеткен.

Ындыг болза-даа, артист бодунун ойнаашкынынга чамдык артык, утка чок шимчээшкенин каар болза эки дээрзин күзээр чугула.

Автор шериг эмчизи хөгүлү Глобаны кончуг эки чуруп бижээр. Ол коргар чүве чок эрес-дидим дайынчы болза, Валаны немец автоматиктин отундан бодунун херээ-биле дулгап камгалап аар. Артист Каюков ол ролду база-ла эки ойнаан.

Эмчи Харитоновтун кадайы Мария Николаеванын ролун күүседир хүндүлүг хүлээлге артист С. Горловага таварышкан. Ол ролга артистка маадырнын арын-нүүрүн көргүзеринин шын аргазын тыпкан дээрзин демдегелээр херек. Ол ыш-каш командир Сафроновтун нези Марфа Петровна ролонда артистка Богославская, кырган ашактын ролонга Снарский, машинакчы Шуранын ролонга артист Ханашевтин олар база багай эвес ойнааннар. Горсовет даргазы турган, чакыт бөдүктүн удуртукчу Морозовтун ролон артист Цейкинскийн ойнааны кошкан.

Шизинин музыка талазы-биле таарыштырылганы багай эвес. Ындыг болза-даа режиссер К. Зеленецкий биле композитор С. Кайдан музыканы актерларнын күүседилгелери ойнаашкыны-биле ам-даа таарыштыр тургузары херектиг болуп турар.

С. ФАТЕЕВ.

Мал чөмнерин чөмгерилгеге херетгезери

Көдээ ажыл-агый талазы-биле «Колхозтарда болгаш совхозтарда мад ажылынын улам интенсивтиг системазы—малдын турум азыралынын системазын таарыштыр чорударын улам ынай непередирин онза чугула деп санаар» деп 1951—1955 чылдарда ССРЭ-нин хөгжүлгезиниң бешки беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларында айтылган. Кышкы үеде малдын турум азыралынын системазын боттандырарда малдыг чөмчүн норма эзуугаар чөмгерилгеге ажылгаар херек. Ону барымдаалавас чорук мал чөмчүн курлавырын ажык чок чарыгдар чорукка чедирер.

Кышкы үениң дургузунда мал бөдүн болгаш шыктыг чөмнер-биле хандырттыган турар ужурулуг. Мал чөмчери четчир санын болганында малдын бүгү чүзүнеринин продуктулуг чорун чедип ап болур.

Мал чөмчери чөмгерилгеге шын белеткээр чорук мал чөмчериңде бар чөмштин чүүдлерин дыка бедидерин эртем дуржулгалары болгаш практиктик хыналда көргүскөн. Мал чөмчери хээндектей кезип, ону буска чымчадары мал чөмчериңин хайылгазын 10—15 хуу улгатырар, оон ангыда ынааар белеткел кылган чөмчери эки чидиртингир болур. Мал чөмчери чөмгерилгеге белеткээриниң каш-даа аргалары бар. Мал ажылынын мурнакчылары саванын хээндектей кескеш, ону буска чымчадып, азы чымчадар хандырып турар. Эрткен чылын Танды районда «Революциянын чалбыжы», «Чаа орук» колхозтарынын саанчылары болгаш өске-даа районнарнын чамдык колхозтары ындыг арганы ажылгааннар.

Саванын чөмгерилгеге белеткээринин бөдүүн аргазы болза, саванын хээндектей кезери болур. Ындыг саван малга чидиртингир болур. Ынчангаш саванын хээндектей кезер

арганы колхозтар ажылгаары чугула. Мыйыстыг бода малга саванын 4—5 сантиметр кылдыр, чылгага болгаш хойга—2—3 сантиметр кылдыр хээндектеп бээр ужурулуг. Саванын хээндектезиринге саван кезер, саван кезер машиналарны ажылгаар. Ындыг машиналар чок колхозтар көдээ ажыл-агыйнын хандырылга складтарында салып ап болур. Ол машиналарны механизасчыдып болур болгаш ол чорук ажылды дүргелдиринге, хөй күш-хүннерин камнап алырынга улуг ажыктыг.

Биң-Хем районун Кочетов аттыг, Улуг-Хем районун «Свобода трудда», Танды районун «Революциянын чалбыжы» колхозтарынын сүт бараан фермаларынын саанчылары хээндектеэн саванын дустуг сүт-биле шыгыдып алгаш, оон-биле инектерин чөмгерил турган. Ынчаар кылган чөмчери мал дыка эки чиир. Чамдык саанчылар саванын хээндектеэн шижинди биле холуп турар. Ол база малга эки амданын чөм. Ындыг аргаларын колхоз бурзунга ажылдап болур. Чүглө саван хээндээн эвес, харын ол ышкаш мякинаны база сизиниң-даа дустуг сүт-биле шыгыткаш малга чидиртири чугула.

Дусту чылыг сугга эзилдирер херек. Оон-биле кады бир баш мыйыстыг бода малга дун-хүнде 40—50 грамм, атыка — 20—30 грамм, хойга 5—10 грамм дусту чидиртирин билди болза чогуур.

Саванын хээндээн ыяш доскаарга, улуг пашка салгаш изиг сүт-биле чымчадып болур. Оон ангыда саван хээндээн буска чымчадыр арга болза, саванын эң эки чымчадыр, Бус-биле саванын чымчадары 1.5—2 шак дургузунда үргүлчүлээр. Бо аргаларын ажылгаарда көдээ ажыл-агыйнын тускай эртемниглеринин сүмезин алдыр чугула.

Е. КОРОМЫСЛОВА.

Совет тургузут

Суму Совединиң ажылын экижидер

Улуг-Хем районунун Эйлиг-Хем суму Совединиң ажылынын дугайында суму Совединиң даргазы эш К.Анай-оолдун илеткени суму Совединиң сессиясына чугаалашкан. Суму Совети чыл эгезинден бээр сессияларын 6 катап, күссөкчи комитеттин хуралын 8 катап эрттирген. Анаа ажил-агый, кылтува тургузуушкунунун айтырларын чугаалашкан.

Ажылчы чоңуң ортузунга тайыл-быр массалык ажилды чорутканын чедишикиннер бар. Эң ылангыя сумунун куш-ажылчы артарары Сталин аттыг колхозта катышкан.

Сумунун чоңу улуг Сталинга чоруткан чагаада алган хүлээлгезин төлөтпн-биле күссөдип турар. Сталин аттыг колхоз нийтинин ма-лынын баш санын өстүренин планын ажыр күссөткен. Эрткен чылга деннээрге бо чылын тарылга чөлү 19 хуу калбарган. Социалистг колхозчу иштерден белик джүттү колхозчулар өстүрүп алган.

Колхозчу тудугжулар 7 чуртталга бажынын ажылда дужаган. Културанын, ажил-агыйнын элээн тудуглары база туттунган.

Устүндө биче чедишикиннер-биле чергелештир суму Совединиң ажылында улуг четпестер бары илерээн. Суму Совети план чок ажилдап турар. Депутаттар-биле база актив-биле харылзааны кошкак тургускан. Суму Совединиң чанында доктаамал комиссиялар ажил чорутпайн турар.

Сумуда клубтуң септелгези багай чорутунган, ында культура-массалык ажил чорувайн турар. Кижги, мал эмнелге черлеринин, клубтуң одаар ыяжы белен эвес. Суму Совети бижик өдөренир бөлгүмнерни доктаамал удуртпайн турар. Харын-даа эш Анай-оол боду билин бедидеринче сагыш салбайн, кайда-даа өөр-мөйн турары илерээн.

Чоңунуң негелде, хомудалдарын суму Совети четче харылап бербейн турар, харын-даа чамдык кижилерин билдиршишкенин чидирген таварылга бар.

Суму Совети колхозту эки удуртпайн турар. Колхоз даргазынын ажылынын дугайын суму Совединиң күссөкчи комитетинин хуралына чугаалашпаан. Оон уламындан көдээ ажил-агый артелинин Уставын колхозта үрөп турар чоруктарын чайладыр талазы-биле суму Совети хемчег албаан.

Суму Совединиң бо бүгү четпес ажилдары оон даргазы Анай-оолдун шуут хамааржыр. Анай-оол бодунун албан хүлээлгезин харысалга чок күссөдип турар. Суму Совединиң конторазында ажилдап, оон дыка ырак черде бодунуң бажынында саадап турар.

Суму Совединиң ажылынын бо четпестери суму Совети район Совединиң күссөкчи комитеди доктаамал удуртпайн турарын, оон негелдени кошкатканын херечилеп турар.

К. КАРА-ООЛ.

Советтин организас-массалык ажылынын багайы оон удуртулгасында

Барын-Хемчик районунун Аксы-Барлык суму Совединиң организас-массалык ажылы сандаргай байдалда турар. Оон ужурундан ажил-агый, культура тургузуушкунунун талазы-биле партиянын болгаш чазактын шийтпирлеринин күссөдип бодунун девискээринге организастаар сорулганын суму Совети ыракта чедир күссөдип турар.

Суму Совединиң сессияларынын болгаш оон күссөкчунуң хуралдарынын болуп турары кончук ховар, ылангыя сессияларын чырынын Конституцияда айткан хуу-сазын каржызы-биле үрөп турар. Доктаамал комиссиялардын ажылын, суму Совединиң депутаттарынын сонгукчулар мурнунга өчтөттарын организастаар ажил чоруваастаан.

Актив-биле ажил багай тургустунган. Харын-даа суму Совединиң чамдык депутаттары Чимит-Доржу, Баян, Салчак олар Советтин моон мурнунда болуп турган сессияларына 6—7 катап келбээр.

Советтин девискээринде турар «Ленин ороу» көдээ ажил-агый артелинин ажил-агыйында улуг четпестер бар турда суму Совети оон-биле эптежиң турар. Ол ышкаш ында эге школаның болгаш кижги эмнелгезинин салбырынын одаар ыяжы чок.

Суму Совети айнык болгаш кварталдын ажил планын чүглө өсү барымдалап чогаадып турар, ынчангаш оон чоғум күссөдип чок. Ажилчы чоңарнын негелде хомудалдарын чогуур өйүндө харылаваас чоруктар база бар.

Бо бүгү четпестеринин кол чылдагааны болза, суму Совединиң даргазы эш Дагы бодунун албан хүлээлгезинге харысалга чок, оон багай ажилдап турарында. Дагы дарганын ол буруузуң ажилчы чоңар депутаттарынын Барын-Хемчик район Совединиң күссөкчосу база үлөжин, чоңуну мурнунга харылаар ужурулг.

К. БОРАННАЯ.

Колхозчу суурнуң өзүлдези

Чөөн-Хемчик районун Чыргакы-да улгатыр катышкан «Коммунизмче орук» колхозтун төвү—Чыраа-Бажы суур шапкын өзүп турар. Дөрт чыл мурнунда колхоз чаа организастатынын турда ол черге кандыгдаа тудуг чок турган. 1949 чылдын чазынында болган баштайгы хуралды бир өгүнү чанынга эрттирген. Ол хуралдан колхозчу суурнуң тудуун эгелээр деп шийтпирлээн. Ол дораан 59 кижги составтыг тудуг бригаданын тургускан.

Колхоз төвүндө 30—40 километр ырак Чыргакы бажынын сыннарынын байлаа—тудуг ыяжын колхозчу тудугжулар үзүк чок сөөртүп, чаа тудугну улуг көдүрүлүшкүнүг эгелээн.

Амгы Чыраа-Бажы мурнукузундан сыр өске апарган. Чангыс-аай төлөвиле-биле кылган чаа бажынар көвүдээн, оларны долгандыр огород кажаларынын иштинге колхозчулар катюфель болгаш ногаа культура-ларын өстүрүп ап турар. Суурда чеди чыл школазынын ийи улуг бажынары элээн көсүк черин эжелеп турар, ында колхозчуларын уруглары бүрүн хаара туттунган өөренип турар. Оон ангыда контора, клуб, медицина болгаш ветеринария пунктуларынын бажынары, садыг магазин болгаш өске-даа тудуглар бар. Бүдүрүлгенин болгаш хей-ниитинин ындыг тудугларында ангыда, суурда 97 бажынар бар, ам анаа немештир

18 чаа чуртталга бажынарын тудуп дооскан.

Чыраа-Бажынын чаа сууру колхозчуларын чангыс-эптиг, найыралдыг куш-ажылынын түнели болуп. Колхоз тудуунда идепкейлиг тудугжулар Ортун-оол, Хандыбай, К. Иди, Седи, Седен, Дажы-Доржу, К. Доржу, Сагбалды болгаш өскелер-даа ажил нормазын 150—200 хуу чедир доктаамал күссөдип турар.

Колхозчу тудугжулар ниитинин малынга үлгелерлиг кажаларын база тудуп турар. Олар бо чылын 500 дагаага, 50 хаванга, 40 инекке болгаш 40 чылгы малга чангыс-аай хевирлиг кажаларын, 500 хойга бир кажаны туткан. Оон ангыда хойга 13 санныг, инек малга 5 бөдүүн кажаларын чер-черде оदार аайы-биле туткан.

Колхозчулар колхозтун тараа складанын тудугларын калбарткан. Бирээзинге-ле 75 тонна тараа кирер 3 складты болгаш дарганнаар черни туткан. Колхоз бо чылын тудуг материалдарын бүдүрүлгезин база дыка калбарткан. Чүл дизе, 36 муу туубуну, 8 тонна чугайны бүдүрүп үндүргөн.

Колхозчулар боттарынын хүн-бүрү өзүп турар чаа суурунга сеткил-сагышы өөрүшкүлүг болуп, ону улам чаагайжылып тургузар дээш чүткүлдүг ажилдап турарлар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Колхозчулар чаа-чаа бажынарны ап турарлар

Кызылдын көдээ районунун Эрбек сумуда «ТАРН 12 дугаар улуг хуралы» колхозтун сууру кидин-не өзүп олурар. Колхозтун төвүндө эрги, чаа тудуглар колхозтун суурун хевирин дыка аян кирип турар. Школа, клуб, электри станциясы, колхоз конторазы, мал ажилчы фермаларынын тудуглары болгаш сүт саржаа кылар бажынар болгаш садыг магазин бар.

Чоокта чаа колхозтун баштаар черинден бо чылын туттунган 10 чаа бажынарнын колхоз бүдүрүлгезинге элээн үр чылдарда эки ажилдап келген мурнакчы колхозчуларга тыыскан. Чүл дизе, бызаа ажаакчы Раевская, хой калдарчы Кара-Дажы, инек калдарчы Лаа-Хөв, хову бригадасында ажилдап турар О. Дажыма, О. Амыртаа, О. Дырткы-оол, Касия, А. Ипкина, П. Суханов, В. Ким олар ам бо хүн

нерде чырык, делгем чыгы бажынарда чурттап эгелээннер.

Тудуг бригаданы 400 дагаа, 170 кас кирер чыгыг кажаларын туткаш, ажилдап кириген. Колхозтун төвүндө дарганнаар бир бажыны база ажилдап кириген.

Чаа бажынын хүлээп ап тура, бызаа ажаакчы эш Раевскаянын чугаалааны:

— Бир аас-кежиктиң үде чурттап турар бис. Хүн-бүрү чаа чүвөлөр тыттып кээп турар. Бистин чаагай амырдалывын дугайында эш И. В. Сталинга өөрүп четиргенин илередиң тур мен. Моон сонгаар бызаа бүрүзүн чидирчокка камгалап ап, семис шыырак кылдыр азыраар мен.

Өске колхозчулар эш Раевская ышкаш база өөрүп четиргенин илередиң турганнар.

К. ОНГА.

ХОЙЖУНУҢ ЧЕДИИШКИНИ

Улуг-Хем районун Арыг-Үзүүнде «УТКА 25 чыл ою» совхозтун шээр малынын фермазына анык комсомолчу эш Эвен-оол 1948 чылда эң багыштай 600 баш санныг чаш хураганнар ажаап, калдар ажилга ээлеп киргеш, совхозтун анык хойжузу болу берген. Шээр малын ажаалга хайгааралына анык Эвен-оолдун дуржулганы үргүлчү улгадып турары-биле совхозтун шээр малын чыл бүрүдө өстүрүп турар.

Куш-ажылчы ак-сеткилди анык хойжу Эвен-оол ол чылдан эгелээш совхозтун төрүт хойларынын кадалгалчызы болуп, улуг күженишкенин ажилдап, эрткен чылдык бодунга хамаарылганы 400 баш төрүү хойларында 460 хураганнарын бүрүн камгалап ап доруктуруп турар. Ам эш Эвен-оолдун хайгааралында 600 баш төрүү хойларын бижылап берген.

Шээр малдын чыл бүрү өзүлгези оон продуктулуун бедидерин эш Эвен-оол кышкы, чайгы үелерге оларларын таарыштырып, ажаалдазын, ылангыя чайгы үелерде малдын денгилдезин бедидиң турарында хамааржып турар, бо чылын оон кадалган шээр малынын денгилдези шунтузу ортумактан өрү болган, ол

түннелди чедип алыры-биле эш Эвен-оол эрткен чылдын хойларын 5 кезек черге одар солуп көжүрүп, мишераткег чөм болуп дусту берип, сугтады өй-шаанда хандырлп турар.

Малдын баш санын өстүрер-биле калды оон продуктулуун база бедидип, улуг, биче 718 баш шээр малдан план өзүгаар бо чылын 892 килограмм дүк кыргып алыр тургаш, эш Эвен-оол нийтизи-биле 1314 килограмм дүктү кыргып ап, планын 147 хуу күссөдип, чурттуң үнтээзи хой бурузунден ортумак биле 1 килограмм 830 грамм эки шынардыг дүктү ап турар.

Анык хойжу эш Эвен-оол төрүү хойлардан келир чылын апрель айда эки шынардыг чаш хураганнарын алыры-биле хойларын элдержилгезин чорударын эгелээн. Шээр малды күсүк элдержилгези чангыс-даа төрүү хой кагбайн чүс хуу элдершти-еринче улуг кичээлгезин салып турар.

Малдын баш санын өстүрер, оон продуктулуун дыка бедидеринин бешки беш чыл планын амырдалга чедишикинниг боттандырыга дээш хойжу анык эш Эвен-оол эрестыг ажилдап турар.

Х. ТЕМБИРЕЛ.

Хей уругларлыг болгаш бот-иелерге күрүне пособиезин тыпсыр ажилды күштелдирер

Бистин чуртувуста хей уругларлыг болгаш бот иелер улуг сагыш салышкын-биле хүрээлетинген. Оларнын уругларын кижиздиңип өстүренин сорулганына күрүне хей түнүг ажа-хөрөгүнүн үндүрүп турар. Ол ышкаш хей уругларын төрөөн болгаш кижизиткен иелерни чазактын орденнери болгаш медальдары-биле шаңнап, ондан өрү уругларлыг иелерге «Маадыр ие» деп, белик хүндүлүг атты тылсып турар.

1952 чылдын үшкү кварталынын дургузунда Барын-Хемчик районда хей уругларлыг болгаш бот-иелерге күрүне пособиезин тыпсыр кидис хей уругларлыг иелерге харугда 186 муң рубльдин, а хей уругларлыг болгаш бот-иелерге ай санында 467 муң амыр рубльдин пособиезин тыыскан.

Районда хей уругларлыг 634 иелер чазактын орденнери болгаш медальдары-биле шаңнатканнар. Оларнын иштинде 8 иелерге «Маадыр ие» деп хүндүлүг атты тыыскан.

Күрүне пособиезин алырынын болгаш орденнер, медальдар-биле шаңнадыр иелернин документтерин чогуур өйүндө кириерини талазы-биле Шепкээр, Хөндөлен, Кызыл-Тайга суму Советтери эки ажилдап турар.

Ындыг-даа болза, чамдык суму Советтери бо ажилды чугулап көрбейн турары окта шың эвес. Чи-

жээ, Эрги-Барлык, Аянгаты, Кара-Хөл, Ак суму Советтери иелерини ай санында алыр пособиелерин чогуур өйүндө Үндүрүп албас, оларнын документтерин өй-шаанда кирибейн турар. Оон ужурундан ол сумулар Советтеринин алыр ужурулг 70 муң амыр рубльдин ведомостизи үшкү кварталды ашкан болгаш амдаа үзе санашпаан, ол ышкаш ведомосттерин чогуур өйүндө кирибейн-биле бо сумуларда иелер май, июль айлан бээр ай санында алыр пособиелерин албаан.

Иелерини пособие акшаларын чогуур өйүндө тылсып бээрин чамдык сумулар Советтери саададып, харын иелерин акшаларын боттары самчыгалап турар хоралыг чоруктар бар. Чижээ, Эрги-Барлык суму Совединиң даргазы Натпит 720, Ак суму Совединиң даргазы Сокур-оол 480, Кара-Хөл суму Совединиң даргазы Чымба 150 рубльдерин боттарына ажиллап, мынчага чедир иелерге тыыспаан. Ол ышкаш Аянгаты суму Совединиң секретары Биче-оол 380 рубльди чок кылып самчыгалаш шалыны-биле төлээн.

Хей уругларлыг болгаш бот иелерини пособие хандырылганын, база хей уругларлыг иелерини шаңналдарга кириер талазы-биле ажилды суму Советтери чугулага көрүп, бо ажилдарын чогуур өйүндө чорудары чугула.

А. ОЧУР.

Сталинчы шаңналдын лауреады К. Фединин «Анаа эвес чай» деп романы

Социалистг улуг революциянын шийтпирлиг чылы болуп «Уттуң дурбас 1919 чылдын» дугайын көргүзүп тура «Анаа эвес чай»—деп чогаалына революция дээш улустун демиселинге большевиктер партиязынын уадурукчу ролун номчукчуларга Федин көргүзүп турар. Улус болза, партия-биле, оон баштыңчылары Ленин болгаш Сталин-биле чангыс аай болгаш үзүлбөс харылзаалыг. Чогаалдын кол маадырлары—большевиктер Кирилл Извеков биле Петр Рогозин олар болуп турар. Кирилл Извеков болза, канналган большевик. Чаа нийтелиди болгаш тайынын тургузарында, амырдалды эде тургузарына Кирилл Извеков мергежилдин-биле өөренип турар. Чоңунуң дайызына-рынга уаду дайынын Извеков «эки дайын» деп адап турар. Чогаалчы Пастуховка Кирилл мынча деп чугаалаар: «Бис дайынын күзевенин турар бис. Бис бүгү кижилерге тайынын күтөп турар бис. Ындыг болза-даа бисти күчүлөп, бисти дайылдажырынче албадан. Бис ону хүлээп алган бис. Бис дайынга удуру дайылдажып турар бис. Ынчангаш бистин дайыныстың сорулганы багай эвес болгаш ол хей барбас. Бистин дайыныс чаагай сорулганын илерээшкени болуп турар. Бистин дайыныстың утка-шынары улуг болгаш эңис сорулганы чаагай. Бир эвес бис чепсээвисти салгаш дайындан ойталаар болзувусса, кем-буруулу чорукту үлгөткенивиз ол болур, чүгө дизе бисти камнаваас болгаш кам-хайыра чокка чылча базыптар, оон сөөлүндө ядамыктарны улам-на ядарадырлар».

Кирилл-гуманист. Ол хоозун эвес, харын чүглө херек кырында боттанып болуп эки чорукту хүлээп турар. тодаргайларга, коммунистг моральга үндөзилген боттук эки чорукту хүлээп турар.

Дибичиге эки чүдүт көргүзерин күзээш, Кирилл бодунуң комиссарлар турганы ротаның командири турган Дибичиге шөлээ берген. Дибич шөлээ алгаш, авазына ужуражыр деп чоруткан, дээрбечилерге өлүрткен. «Дибичини чааскандырын чорудуптар кончумуну, ону кээргей бергеним ол. Ынчангаш ону өлүргеним ол-дур. Чер-ле ыначаш оон өлүрткенинге буруу чок мен бе. ыначаш?»—деп Кирилл бодап, чугаалап турган. Коммунистг моральдын алдары дээш бодунга кандыг-даа кошкандыгы Извеков бербейн, турган. Кирилл—революциянын солдады, оон-биле чергелештир күрүне ажилдакчызы. Фронтуге бар чытканы, келир үдеге ыяш олуртулганын дугайын Кирилл күзөп бодап чоран, оон ол күзели ам бо хүн эш Сталиннын, бүгү совет чоңуну тура-соруу-биле херек кырында боттанып турар.

Извековка хуунуң аас-кежин-биле ниитинин чаагай амырдалынын аразында кандыг-даа чөрдүлээ чок: оон хуузунын аас-кежини нийтелиди социалистг эгеге тургузарында хамааржыр. Рогозин фронтуге чорурда «ийги чергенин херзэн кылып, чиде берген олгумну дилеп тывайн деп дилээрге Кириллдин харылааны болза: «Мен шунтузуң билип тур мен. Шунтузуң кылар мен. Ону ийги чергенин херзэ деп бодаар чорууң соксат, ол хей чүве

дир— Мен бодаарымга ол херек сээң бо дүне, дүн ортузунда чоруур деп турарын ышкаш бистин өске кол херээвиз-биле бир дөмей база-ла ындыг кол херек-тир» дээн. Кирилл болза, бодунуң чоңунуң күчүзүн мөдөп билгенинден улуг аас-кежиктиг большевик, ленинчи, чалбыштыг патриот. Эш Сталиннын Новый Оскал чоогунга бирги аъттыг шеригини чыскаалына көргөенини сондола, Кирилл анаа чүгө ындыг өөрүнчүг, эки болуп турарынын дугайын Аночка мынча деп бижир деп күзөп олурган: «эскадроннарын айттарынын дуоңунуң димирээшкенин черин-биле катыжып, оон сагыш-сеткилин аажок хайнышкынын-биле көдүрүлдүрген болгаш ол димирээшкенин бүгү чер делегейин долуп турган, ол болза, төөгүнүң бурун-гаар базамы ол-дур. Оон анаа, Кирилл Извековка ындыг өөрүнчүг, эки болуп турар ужуру болза, бурун-гаар базамын улуг чангыктыг димирээшкенин даажына ол чөгөңчиг бичин-даа бол, бодунуң шын базамын катыштырганында ындыг болуп турар. Чогаалдын төңчүзүндө Кирилл И. В. Сталин-биле ужуражыр. Партиянын болгаш совет улустун улуг баштыңчызы-биле анык большевиктин ужуражышканы кандыг ызылыг болганын ужурашкан дээрге-ле боду чугаалап турар.

Чогаалдын автору Федин большевиктерини хоочун салгалчызы Петр Рогозинин хевир дүрүзүн кончук тодаргай көргүзүп турар. Рогозин революция мурнунда демир орук депозитун слесары чоран, ол дугайын «Баштайгы өөрүшкүлөр» деп чогаалда көргүскен. Революсчү ажил чорудуп турганы дээш кара-бачыга ол олуруп турган болгаш революсчү хуудустарны тарадып

турган. Оон бажынында типография турган. Революция мурнуу чарынында ол Петроградче чорупкан. — «Анаа эвес чай» деп чогаалда Рогозин губерния күссөкчунун сан кидизинин эргелекчинде ажилдап турарын номчукчуларга көргүскен. Петр Рогозин партиянын анаа дааскан ажилын күссөдир дээш бүгү күжүн берип турар болгаш Саратовка сөн ажил-агыйн экижилдип турар. «Шуту Деникинге удуру демиселче» деп В. И. Ленинни июльдеги чагаазын номчааш, Рогозин ону шериг албанынче шилчидерин дилеп билдиршишкени бижээн. Оон элээн үе эрткенде Волга флотилиязынын дивизионуң комиссарыга баарынын томуйлаашкынын алыр. Бир эвес ону кандыг бир ажилга партия томуйлаан болза, ол ажилды мен черле кылып шыдаар ужурулг мен деп чүвөгө Рогозин бүзүрээр, ынчангаш, кажан ону дивизион комиссарына томуйлаанда ону күссөдип шыдаарын бичин-даа чигининг чокка хүлээп алгаш, ажилдап кирипкен. Кылары негетинин турар эрге-жөк чугула ажилдарын бүгү-ле күш-биле соруу киришкенин күссөдирин чедип алыры оон кол сорулганы турган, ынчангаш, херек болган черге ындыг соруу киришкениге боду-биле үлгелерин көргүзүп турган.

Царицын дээш тулчушкунга Волга флотилиязынын кораблыери эңне идепкейлиг киришкен. Уш дугааргы хүнүндө, кежээликтей, далай шериглерин деткиг быгылаарына корабл бүрүзүндө эки-тураның бөлүнүң халаакчы отрядтарын эрикче чорудар деп дужаалды алган. Бир взводту Рогозин боду баштап чорупкан. Тулчушкунга аар балыланган Рогозинин госпиталче чорудупкан. Аарыг эжин көөр дээш Кирилл Извеков анаа челип келгеш, Петр Петровичтин оглу Ваня Ро-

гозинни көргөн. Огунуң тып алган аас-кежиктиң адазы келир чаагай, чырык үениң дугайын бодап, ол чаагай келир үениң хей-хей чүдүлдерин амгы үеже шилчидерин күзөп турар. «Келир үеде кижилерин харылзаанын дугайын бодап турар сен бе? Бодап турар сен. Ынчаарга, сен ол келир үениң оода чадаарда эвээш бичизин-даа болза, амгы амырдалына манап чор» деп Извековка ол чугаалап турар. Петр Петрович Рогозинниң угаан-сагыжынын бүгү күжү коммунистг нийтелиди тургузарынче улганган.

«Анаа эвес чай» деп чогаалда интеллигенциянын салым-чаяанынын дугайында айтырыга улуг чер элетиңген. Василий Данилович Дибичинин хевир-дүрүзү солун. Ол, революцияга эң чоок интеллигент. Ол хаан шеринин батальон командири турган. Солдаттарга чымчак байдалынын талазы-биле өске офицерлерден Дибич дыка ылгалып чоран. Чуртунга чанып келгеш большевиктерге катыжа берген, ол Кирилл Извековтун комиссарлап турары Кызыл армиянын отрядынын командирин. Өлүртүрүнү мурнуу чарында Дибич, Извеков-биле ижин-кара чокка чугаалашканнар. Дибичинин большевиктерини талазынче чайгылыш чокка киргени ол чугаалап тодаргай көстүр.

Драматург Пастухов бодунуң эрге-чарганын революциянында белик көрүп турарын автор көргүскен. Ындыг болза-даа болуп турар болушкуну ылап билип алыр дээп оон шынын күзели, ол кончук бак чоруктан уштуңуп алырына Пастуховка дузалаан.

Уран чогаал дугайында айтырыгын Пастухов буржуаз идеологиянын позициянында көрүп, шийтпирлеп турган. «Таарымчалыг теманы тып

алгалакта» революсчү театрга ажилдаарында Пастухов ойталаан, ылачарга «чагы» өзүгаар бижирини «хостуг» чурукчуга чүдөк бак чорук деп ол санал турган. Буржуазтыг ол шырыманы революсчуг болуушкуннар Пастуховтун караандан хооруп ап октаан. Пастухов бижир теманы-даа, дүрү-хевирин-даа тып алган.

Егор Павлович Цветухин—улуг талантылыг артист, ол дораан-и большевиктериниң талазынга кирген. Большевик сен бе деп Пастухов дорт айтырарга. «Большевик эвес мен, ыңчаалаа-даа большевиктерин херзэн чөптүг деп катыжар мен»—деп Цветухин харылаан. Фронтуге театрыр-биле калды чорунураа кандыгы деп Рогозинин саналын Цветухин кончук амырап хүлээп алган. «Ажилдаар бис, кончук кызып ажилдаар бис... Деникинге удуру демиселче Извековту удеп тургаш силер-биле бистер эвилдчилер болгай бис»—деп Цветухин чугаалап турар. Ол чогаалда совет интеллигенцияны Аночка Парабукина-биле көргүскен. Анна театрга ажилдап турган болгаш солдаттар «Деникин деп чыланнын когун үзе чок кылар бис»—деп бижип, анаа сөзүн берип турганнар.

Федин бодунуң чогаалына большевиктер-биле интеллигенциядан ангыда эрги тургузуунуң ээлери, чаа тургузууну алызындан көөр хөңнү чок, революциянын дайызынын жандарма подполковниги Полотевцевти, садыгылар Мешков, Шубников, база адьютант Зубинский болгаш өскелерин-даа тодаргай көргүскен.

Бо ном болза, кижизидикчи, улуг ужуру-дузалыг ном болур.

П. ГОРЕЛОВ.

Улус демократиясынын чурттарында

Шанхайда кыдат-совет найыралдын айы

ШАНХАЙ. Кыдат-совет найыралдык айынын чорун турар үзүндө Шанхайнын фабрика болгаш заводтарында, өөредилге черлеринде болгаш куруне албан черлеринде Совет Эвилелинде тайбын тургузушкунун чедишкенин дугайында, совет улустун амыралдын дугайында, Совет Эвилели биле Кыдаттын улустарынын аразында өзүп болгаш быжгып турар найыралдык дугайында хөй лекциялары болгаш илеткелдерни кылып турар.

«Цзефанжибао» солунун ноябрь 23-те медээлени болза, ноябрь 7-ден 20-ге чедир шак ындыг илеткелдерни болгаш лекцияларны 800 ажыг кижилердин оон аңгыда, Шанхайнын 130 муң ажыг чурттакчы чону Совет Эвилелинге чораан Кыдаттын хөй-ниити төлөөлекчилери биле, культура ажылдакчылары болгаш муракчылары биле учуражышкынарга болгаш беседаларга киришкенер.

(СЭТА).

Румыниянын Национал Улуг хуралына сонгулдалар

БУХАРЕСТ. Ноябрьнын 30-де Румынияга Национал Улуг хуралче депутаттар сонгулдалары болуп эрткен.

Румыниянын найсылалынын чонда хаязынын мурнууда-ла шимчеп үнгөн. Партия болгаш чазактын удурткучулары, бүдүрүлгенин муракчылары, эртемнин, литературанын болгаш уран-чүүлдүн төлөөлекчилери—улустун эң эки ооллары болгаш кыстары дээш боттарынын бадылаашкынарын бир дугаарында бээр дээш ажылчы чоннар сонгулда участоктарыне бөлүк-бөлүү-биле-даа, чангыс-чангыстап-даа чоруп турганнар.

Румын улустун баштыкчызы Г. Георгиу-Декунт сонугуруп турары «Гривита роши» сонгулда округу. Эртегинин 6 шакта № 8 сонгулда участогуна демир орук мастерскаяларынын 200 ажылчынары чыгып келген. Олар туткар болгаш эш И. В. Сталиннин чуруун тудуп алгаш келгенер. Участоктун сонгулда комиссиясынын даргазы бүгү улустун байырлалын таварыштыр сонгукчуларга байыр чедиргеш, бадылаашкынарын эгелээр чарлаан.

Стахановчулар, бүдүрүлгенин муракчылары, инженер-техниктиг ажылдакчылар, албан-хаакчытар болгаш өг-бүлө ээлери бюллетенерни урнаже суп турганнар. «Гривита роши» демир орук мастерскаязын 28 чыл дургузунда ажылдап келген Елена Паулеску бюллетенин урнаже супкаш, мынча дээн: «Георгиу-Декунт делгерезин! Бистич камгалакчымыс эш Сталинга өөрүп четирдивис!»

Оон соон дарый мастерскаяларнын стахановчулары Иоан Думитреску биле Михаил Камбурос олар бадылааннар. Олар, «Гривита роши» демир орук мастерскаязын өске-даа стахановчулары болгаш бүдүрүлге муракчылары биле бир дөмөй сонгулда мурнуунун хүндүлүг ээлчээнде ий-ийи нормаларын ажылдап кылып турган болгаш 1953—1954 чылдарын үлүүнге продукция бүдүрүп үндүреринче кирип келгенер.

Улус эрге-чагыргазынын дээди органыне сонгулдалар чурттуң бүгү хоорайларына болгаш суурларына канчаар-даа аажок улуг көдүрүшкүниг болуп эрткен.

(СЭТА).

Чехословакияда орус дыл өөредилгези

ПРАГА. Орус дыл өөрениринге алдар бодурган Прагага болган конференция ийи хүн үргүлчүлээш бодунун ажылын дооскан. Школарлар, эртем болгаш уран-чүүлдөр министрстволарынын, чехословак совет институттун база чехословак совет нийтиледин эгелекчи чоруну биле чыылдырган ол конференцияга республиканын бүгү-ле черлеринде найсылалче бир муң хире төлөөлөр кээп киришкенер.

Конференциянын киржикчилери орус дыл өөрениринин болгаш оон башкылаашкынын методтарынын ужуру-дузанын дугайында каш илеткелдерни дыннааннар. Юстиция министри Стефан Райс бодунун илеткелинге Чехословакиянын ажылчы чоннарынын орус дылды улуг сонуургал-биле өөренип турарын демдеглээн.

Орус дыл өөрениринин улусчу курстарына чыл санында 300 муң ажыг ажылчынар, тараачынар болгаш интеллигенция төлөөлери өөренип турарлар. Чехословакиянын чүс-чүс муң ажылчы чоннары ам Ленин—Сталиннын гениалдыг чогаалдарынын бодун номчуп турарлар. Ол ышкаш орус дыл кырында политиктиг, эртем, уран-чүүл болгаш техниктиг литератураларын номчуп турарлар.

Конференциянын киржикчилери орус дылды ам-даа эки өөрениринче Чехословакиянын ажылчы чоннарын кыйгырганнар.

(СЭТА).

Мурнакчы совет дуржулганы Болгарияда непередип турары

СОФИЯ. Совет стахановчулар Григорий Мухановтун болгаш Мария Левченконун аттары Улусчу Болгарияда эңне сурагыл билдингир болу берген. Улетпүрүн бүгү адырларында, бүдүрүлгелерде болгаш транспортта муң-муң эр, херээжен ажылчынар оларнын методу биле ажылдавышкан, бүдүрүп үндүрүшкүниг чорудушкун бүрүзүнге материалдарнын база хөрөңгилерин камнагазы дээш демисежип турар.

Левченконун болгаш Мухановтун методу демир орук транспорттунун ажылдакчыларынын ортузунда оңна непередишкениг болуп турар. Ам бо үеде материалдарны болгаш хөрөңгилерни камнаары дээш демиселде 8 муң ажыг демир-орукчулар кирген. Бо чылдын төс айларынын дургузунда 7.320 муң лев (болгар ашка) камнап алдыган.

Софиянын В. Коларов аттыг белив вольталыг аппарат заводунда

16 бригадалар Левченконун болгаш Мухановтун методу биле ажылдап турар. Олар улус ажыл-агыйына 125 муң хире левти камнап берген. Софиянын К. Е. Ворошилов аттыг заводунда янзы-бүрү цехтеринин 220 ажылчынары совет стахановчуларнын методун ажыглап турар. Оон түнелинде заводтун үш цехтери база өске цехтерин ийи бригадалары бот санажылгазынче эгелеп кирген. Русенский завод, Г. Димитров аттыг көдээ ажыл-агый машини тудушкуну завод, Гаврово хоорайда «Большевик» деп керексел заводу, Сталин хоорайда Василь Коларов аттыг машина тудушкунунуну завод Левченконун болгаш Мухановтун методу эзугаар ажылдавышкан, чурттуң улус ажыл-агыйына миллион-миллион левтерни камнап берген.

(СЭТА).

Герман-совет найыралдын айынын хүннеринде

БЕРЛИН. Герман Демократтыг Республикада герман-совет найыралдык айы канчаар-даа аажок улуг көдүрүшкүниг чоруп турар. Ажылчынар, тараачынар болгаш интеллигенция совет улусче улуг кичээлени салып, ажыл-агый, эртем, литература болгаш уран-чүүл талазы биле оон чедишкенин канчаар-даа аажок сонуургал турар. Герман-совет найыралдын Нийтиледин кижигүнүчү массалыг киришкенин дугайында дындагылар чер болгандан кээп турар.

Галле округта чүгө сөөлгү 15 хүннерин дургузунда герман-совет найыралдын нийтиледин кижигүнүчү

неринин саны 14 муң кижилер өскөн. Ол болгаш өске-даа округтарнын күш-ажылчы тараачынары алган хүлээлгелерин күүсетпешкан, күрүнөге пландан ажыр хөй сүттү, ээти өске даа продуктуларын берип турарлар. Грөфенхайнхен хоорайда септелге заводунун ажылчынары локомотивтерни хуусаа бетинде септеш үндүрүп турарлар.

Дрезден округка герман-совет найыралдын айынын үзүндө нийтиледче 10 муң чаа кижигүннер кирген.

Ростоктун улус театрында Чайковскийнин «Мазепа» деп операзы чедишкенин чоруп турар.

(СЭТА).

Тайбын болгаш Германиянын чаңгыс-аай чоруу дээш!

Барыын Германиянын патриоттарынын конференциязы

БЕРЛИН. АДН агентилелинине дамчыдып турарын эзугаар алырга, Барыын Германиянын политиктиг болгаш хөй-ниитинин 24 сурагыл ажылдакчыларынын инициативазын эзугаар чыылдырганы, Германиянын чаңгыс-аай чоруу болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш конференциязы ноябрь 23-те Штутгарттын чогуунда Бад Канштатка болган. Конференцияга Барыын Германиянын бүгү-ле булуннарында чурттакчы чонунун янзы-бүрү аңгыларын төлөөлөни 800 ажыг төлөөлөр киришкен, оон иштинде герман канцеляр турган Иозеф Вирт бар.

Демократтыг үндезинге Германиянын чаңгыс-аай чоруун дүргөн каттап тургузары дээш, база Германия биле тайбын керээзин чарар дээш немец улустун демисели биле холбашкан айтырыгларны конференциянын киржикчилери чугалажып көргөн.

Дөрт күрүнелеринин конференциязын доран чыылдырарын негеп турар резолюцияны конференциянын киржикчилери чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган.

Бони чазанын чаңгыс талалыг политиканын орунга нийти немец активчи политиканы чорударын негеп турар меморандуму конференцияга чаңгыс эп-сеткилдин биле

хүлээп алган. Боннун шериг дугуржулгазынын немец улуска чедирип турар шыңгы айылын меморандумда айткан, база герман айтырынын тайбын арга биле шиттирлээринин дугайында болгаш бүгү делегей байдалынын шыңгыраашкынын кошкадырынын дугайында саналды меморандумда иди үндүргөн. Германиянын тайбын арга биле каттап катыштырар сорулга биле нийти герман айтырыгларынын талалыгы хамаарыштыр Барыын Германияга хөделишкенин хостуг чоруун ээлеп чагыраарын барыын талакы күрүнелеринден негээринче бонн парламентазынын депутаттарынын меморандум кыйгырып турар. Барыын болгаш Чөөн талакы Германиянын төлөөлекчилери дөрт күрүнелеринин чугалажышкынарынга дең эргелиг партнерлар болуп киржир арганы алырын негелден экин меморандумда иди үндүрүп турар.

Бонн эрге-чагыргаларынын дурум чок эзу биле кара-байында хоругдааны. Эсенде болгаш Дортмундта Барыын Германиянын тайбын дээш демиселчилеринче конференциянын киржикчилери байырлыг чагааны чоруткан.

(СЭТА).

АКШ-тын компартиязынын национал комитединин меделгели

НЬЮ-ИОРК. Кореяда дайын чорудулгаларын соксадыр дугайында Кол Ассамблеянын VII сессиязына кирген совет саналдын талазы биле анаа удурланышкак туруштуг болуп турары дээш күрүнө департаментинин АКШ-тын компартиязынын национал комитеди бодунун парламентага меделгелинде буруу шаап турар.

Меделгеледе чугалап турары болза: «Ол саналды хүлээп албаан чорук болза, бир эвес америк улус өскертпес болза, дайыннын калбарына, делегейини үш дугаар дайыннын айылынын күштелеринге болгаш бистич улудушту национал буураашкына чедирип болуп ол политиканы үргүлчүлээри ол болуп турар. Күрүнө департаментинин холунда турар туттурган шериглерин иштинден кымны чандыраарын, база кымны чандыраарын шиттирлээр эргени анаа тыпсырын делегей хоойлуларынга болгаш практикага чөрчүштүрү күрүнө департаментинин шудургузу-биле негеп турары Кореяга тайбынчыдылга дугайында айткы талазы биле баш-мунгаш байдалды болдурган. Сонгукорейлер болгаш кыдаттар ындыг чаңгыс талалыг саналды чаягаар хүлээп ап шыдавастар. Индиянын резолюциязы база Вашингтонун болгаш оон эвилелчилеринин резолюциялары болза ындыг хөөнүг кылдыр тургустунган. Ол резолюция баш-мунгаш байдалды чок кылырын чепсээ болуп шыдава деп чүве толдурган, чүгө дээрге, оон корейлер болгаш кыдаттар хүлээп албайн барган.

Америк улус тайбын күзеп турар. Ол Кореяда дайынны көөр хөөнү чок болуп турар. База бо талазы биле бүгү барымдаазы бар.

Американын хөй кезин ол араатаныг, каржы-дошкун, эжелекчи дайынны көөр хөөнү чок болуп турар. Ынчалза-даа бистич чазавысты удуртуп, оон политиканын тодаралып турар монополистер корей дайыннын мырнай өске байдалды көрүп турарлар. Олар ону үнелеп, ону ажылап турарлар. Бо чорук чунуң биле тайбылорлатынарыл дээрге, ол дайын монополистерге 50 миллиард доллар ханныг ажык-кончаларын берген болгаш ам эндере чепсек бүдүрүшкүчүн хайныктырып, оон-даа хөй миллиард доллар ажык-кончаларын оларга бээр деп азаап турар...»

Түннелинде америк улусту — ажылчынарын, фермерлерин, хосту профессионаларнын кижилерин, херээженнерин, аныктарын, бүгү-ле демократтыг күштерин — Кореяда дайын чорудулгаларын доп-доран соксадырын негээринче АКШ-тын Коммунисттиг партиязынын национал комитеди кыйгырган.

(СЭТА).

Тайбыннын Бугу-индий чөвүлелинин хуралы

ДЕЛИ. Тайбыннын Бугу-индий чөвүлелинин хуралы Мадраска болуп эрткен. Анаа тайбын дээш демиселди күштелдерининчеге угланган шиттирлээр хүлээп алган.

Айыыл чок чоруктун Чөвүлелинге Англиянын киригени болгаш АКШ-тын деткээни кашмир айтырынын талалы биле резолюцияга шиттирлээр удурланышкынын тайбыннын Бугу-индий чөвүлели «Кашмир дугайында» резолюцияда илередип турар.

Тайбыннын Бугу-индий чөвүлели дайын дугайында пропагандалык бүгү хевирлерин чорударын хоругдаарын индий чазактан негээп.

Корей улуска удур АКШ-тын чорудуп турар дайын ам-даа үргүлчүлөп турар деп чөвүлелге хүлээп алган «Кореяда байдал дугайында» деп резолюцияда айттып турар. АКШ

улам-на өзүп турар хемчээли биле «тайбын чонуну массалык биле чок кылырын чепсээн ажыглап турар болгаш чүгө корей улуска удур бактериологтук дайынны чорудуп турар эвес, харын кыдат улуска удур база чорудуп турар. «Кореяда тургустунуп турар байдалды «Азияга болгаш бүгү делегейге тайбынга улуг кыжыныг» кылдыр тайбыннын Бугу-индий чөвүлели санап турар.

Тайбын дээш демиселди деткип турар тайбын талалакчыларынын бүгү районнар комитеттеринин болгаш организацияларынын Венага болуп улустарын тайбын камгаламын Конгресин деткирине тайбын талалакчыларынын шимчээшкенин негелден эрттирерин ноябрь 30-де эгелээрин тайбыннын Бугу-индий чөвүлели кыйгырган.

(СЭТА).

Бельги шахтерларнын демисели

БРЮССЕЛЬ. Ноябрь 21-де «Ле Льежу» шахтага частыргазын частышкынын түннелинде өлгөн тос шахтерларнын хөржүдүлгези ноябрь 24-те Лимбург жонунун Эвертбергте болган. Ол хөржүдүлгеге он муң кижилер киришкен.

«Драпо руж» солунунун меделеп турарын эзугаар алырга, хөржүдүлгенин демдээ кылдыр болгаш шахтерларнын айыыл чок чоруунун

(СЭТА).

Вьетнамнын Улустун армиязынын тиилелгези

Вьетнамнын Улустун армиязынын Дээди командьаланын төлөөлекчиинин дынады

ПЕКИН. Вьетнамнын информация агентилелинге үндөзүлөш Синьхуа агентилелинине дамчыдып турары болза, ноябрь 23-те доозулган 40 хонук дургузунда болган тулчушкуннарга Вьетнамнын Улустун армиязы чүгө Сонгу Вьетнамнын фронттарына дайыннын 8.500 солдаттары болгаш офицерлерин чок кылып узуткан деп Вьетнамнын Улустун армиязынын дээди командьаланын төлөөлекчизи парламентага төлөөлекчилеринге дыннаган.

Сонгу Вьетнамда дайын байдалын болгаш сөөлгү үенин дургузунда Вьетнамнын Улустун армиязынын тиилелгелеринин түннелдерин тодаргайлавышкан, дээди командьаланын төлөөлекчизи моон адаанда чугула үш чүүлдү айткан.

1. Вьетнамнын Улустун армиязынын кезектери Кара хемини кешкеш, хемини он талакы эринде дайыннын камгалап шугумун чазавараан болгаш Ханойнун сонгу-барынын талазында 200 ажыг километр черде Сон-Ла хоорайны, Сон-Ла можуну барык-ла бүрүң-биле, а ол ышкаш Ла-Чау можуда 3 районнары хостаан;

2. Вьетнамнын армиязынын хандырылга шугумун үзе кирер болгаш Кара хемини барыын талакы эринде бодунун камгалап шугумун камгалаарынын ордалажышкынын кылып, дайын Фу-Тоже атакаларын чоруткан. Ынчалза-даа, дайын ону кылып шыдаваан болгаш улуг когаралдарга таварышкан;

3. Вьетнамнын Улустун армиязы

нын кезектери Сонгу Вьетнамнын ортузунга дайынга бергелдөөн байдалды ажыглаш, бодунун дайынчы чорудулганын анаа күштелдиргеш, хөй санныг тиилелгелерин чедип алган.

Төлөөлекчинин оон ынай чугаалааны болза: амгы үеде дайын Сон-Ланын мурнуу-чөөн талазында 200 километр черде турар На-Самче бодунун күжүн ам-даа чыгбайн турар, чүгө дие, Вьетнамнын Улустун армиязынын атакаларын үзе шаварынын сорулгазы биле На-Сам аэродромуна база ол районнун девиэкэрини ажыглаарын идеген турар. Кара хемини он талакы эринде турар Вьетнамнын Улустун армиязы На-Сам туружунда өске, Лай-Чау биле Мок-Чау можуларын, мурнуу кезээнде 270 километр черде чокуш-лашкан фронтуну контролдап турар.

Вуф-Тоже француз агрессорларнын чоокта чаа халдаашкыны болза, дайыннын авантюристич операциязы болган деп төлөөлекчи характерлөөн болгаш дайын сонгу-барынын районда бодунун камгалап шугумун чүгө камгалап ап шыдаваан эвес, харын Фу-Тога база ылангыя 700 солдаттарын чок кылдырткан Ван-Моно болгаш Трам-Танга улуг когаралдарга таварышкан. Дайын бодунун тылдан шимчентир кезектеринин дөрттүн үштөн хөйүн тулчушкуну кинер ужурга таварышкан» деп төлөөлекчи меделгээн.

(СЭТА).

Францияда чаа антидемократтыг хойлуну белеткеп турары

ПАРИЖ. Ноябрь 26-да президент Венсан Ориольдун даргалааны биле министрлер чөвүлелин хуралы болуп эрткен. Ол хуралга өске айтырыглар биле кады коммунисттиг партияга удур хойлу төлөвилелин кыска хуусаанын иштинде ажылап кылырын дугайында айтырыгы база чугалажып көргөн. Франс Пресс агентилелинине дындагындан алырга, куруне аппаратында, коммунал албан черлеринде болгаш национализиастынган бүдүрүлгелерин удуртуп черлеринде албаннарже коммунисттиг партиянын кижигүннө-

рия кирибизин хойлу төлөвилели көрүп турар.

«Юманите» солун ол төлөвилелди фашисттиг хойлу төлөвилели деп көрүп турар болгаш төлөвилел чагырыкчы бөлүктөрүн, француз буржуазиянын кошкаан болгаш ол чагырыкчы бөлүктөрүн политиканын ботландыраарын орунда турар бергендерин улам өзүп турарын көргүзүп турар деп демдеглээн. Кадыг хемчеглерин бүгү-ле аргалар биле бугу адырларга тараларынче оларнын чүткүп турганынч кинер ужурга таварышкан» деп төлөөлекчи меделгээн.

(СЭТА).

Харысаалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ГРИППТИ НЕПЕРЕТПЕНЕР!

ГРИПП—халдавырлыг. Чараанын чаштанчызындан, азырып бышкырагындан болгаш чоок тургаш чугалашканындан дамчып халдаар; аарыг кижинин дүкпүзүндөн болгаш чөдүргөндөн, ош-кажырындан болгаш хол тутчуп мендижежиринден; аарыг кижинин ажылап турган аржылындан, думчук аржылындан, аяк-савазын болгаш өске-даа чүүлдери дамчыштыр халдаар аарыг. Грипп колдуунда думчук суу төктүрү-биле, нийти кошкаашкын биле болгаш эът изири-биле (температура биле) аарып илерээр. Грипптен аарып берген үендер доп-доран эмчиге барынар, база эмчинин айткан чурумун болгаш эмнээшкенин шыңгы сагынар.

БОДУН БОЛГАШ ДОЛГАНДЫР ТУРАРЛАРЫН ГРИППТЕН КАНЧААР КАМГАЛААРЫЛ?

Чөдүреринде болгаш бышкыраарында долгандыр турарлардан өскээр көрүнгөш, азыраарында долгандыр турарлардан өскээр көрүнгөш, аксынары болгаш думчуунары думчук аржылы биле дугланар, шала кырынче дүкпүрбөнер.

Хол тутчуп мендижежиринден болгаш ошкаашкындан чайлап чорунар.

Холунары үргүлчү-ле чунар, мага-бодунарын, иштики болгаш даштыкы хевирини арыглаашкынын сагынар. Холунары чөм чиниринин мурнууда чунар.

Грипптен араан кижиле чаңгыс орунга удуванар, нийти аржылыды, думчук аржылынды, дөжөктин болгаш өске-даа хөп чүүлүн ажылаванар, база чаңгыс савадан чөмөннөнер. Өрээлинери үргүлчү-ле агаарга каксынар.

Бодунарын организминерни спорт биле болгаш гимнастика биле быжыгланар. Аарыг агаарга үргүлчү үнүп турунар.

Грипптен араан демчектерин уругларны школаже, уруглар садныче, яслиже болгаш өске уруглар же чоруптанар.

Грипптен араан нелер уруунары ажаарынара, ылангыя уругну эмзиреринер үзүндө аксынары болгаш думчуунары марлялык шарыкыкы биле дуй шып алнаар.

БИР ЭВЕС БАЖЫНАРАДА ГРИППТЕН ААРААН КИЖИ БАР БОЛЗА, ЧУНУ КЫЛЗА ЧОГУУРУЛ?

Аралгы-ла болза, аарыг кижини кадык кижилерден аңгылаанар. Аарыг кижиге тускай орундан аңгылап беринер. Бир эвес аарыг кижини аңгы өрээлге чыттырар арга чок болза, аарыг кижинин орун көжеге биле дугланар. Аарыг кижини кылынадыр шуглавышкан, өрээлди үргүлчү агаарладынар.

Аарыг кижинин чыдар өрээлин өл пөс биле үргүлчү чодуп турунар.

Аарыг кижини аңгы аяк-савазын, аржылыды, дөжөктин эт херекселдерин болгаш оон-даа өске чүүлдерин тускай ажыглазын. Аарыг кижиге дүкпүрер чүвени салып беринер, ону хүнүн-не изиг суг биле чайып төгүнөр.

Грипп биле демисежиринин бүгү дүрүмнерин сагынар, база оларны күөселерин долгандыр турар кижилерден негепер.

Тыва областын санитар чырыдышкынын бажыны.